

Registratienummer: 25.014040

Aan Verenigde vergadering

Van Dijkgraaf en hoogheemraden

Portefeuille Marjon Verkleij-Lemmers

Onderwerp Bevers in Rijnland

Datum 18 februari 2025

Waarom krijgt u deze memo

De afgelopen jaren zijn bevers al sporadisch waargenomen langs de grenzen van Rijnland. Recent zijn ook middenin ons beheergebied waarnemingen van beveractiviteit gemeld. Onze organisatie werkt al enige tijd samen met provincies, faunabeheereenheden en buurwaterschappen ter voorbereiding op de komst van de bever.

Wat is het belangrijkste

Bevers kunnen met hun graverij een grote impact hebben op de waterveiligheid in ons beheergebied. Om de veiligheid te waarborgen en te kunnen blijven leven met de bever, is het belangrijk te komen tot een duurzaam nationaal beleid voor de omgang met bevers, waarin bescherming en duurzaam beheer van infra hand in hand gaan. Een beleid dat voortbouwt op de ervaring in het veld en gedragen wordt door de ministeries, Rijkswaterstaat, ProRail, de provincies, natuur- en beheerorganisaties, en de waterschappen. Daarnaast moet het ook bijdragen aan blijvend draagvlak voor aanwezigheid van de bever in ons land. Deze zogenaamde Nationale beveraankpak, waarin dit jaar stappen gezet gaan worden, is gericht op de volgende sporen:

- Een spoor gericht op de monitoring van bevers waar nieuwe kennis uit voortvloeit;
- Een spoor gericht op preventie bij aanleg, beheer en onderhoud van (water)infrastructuurprojecten;
- Een spoor gericht op uniformering van beleid, protocollen en een versnelling van procedures met als resultaat een Nationaal beverprotocol.

1. Aanleiding

Sinds de herintroductie van de bever in Nederland is de populatie flink gegroeid en is de bever via de grote rivieren zeer recent ook in het beheergebied van Rijnland terecht gekomen. Dat is voor de natuur een prachtige aanwinst, maar waterkeringbeheerders maken zich zorgen over het graafgedrag van de bever. Op verschillende plekken in Nederland heeft de bever hollen gegraven in waterkeringen en spoor- en wegtaluds. Ook zijn graafschades van bevers notoir moeilijk op te sporen. Het aantal gevallen van graafschade zal zich verder ontwikkelen naarmate de populatiegrootte toeneemt. Graafschade kan in potentie leiden tot een doorbraak van een waterkering met alle gevolgen van dien. De risico's op graverij zijn het grootst waar het water direct tegen de kering aan ligt, en er geen voorland is. Vanwege de directe nabijheid van water bij vrijwel alle keringen in het gebied van Rijnland, en de relatief smalle boezem- en polderkeringen zijn er grote risico's.

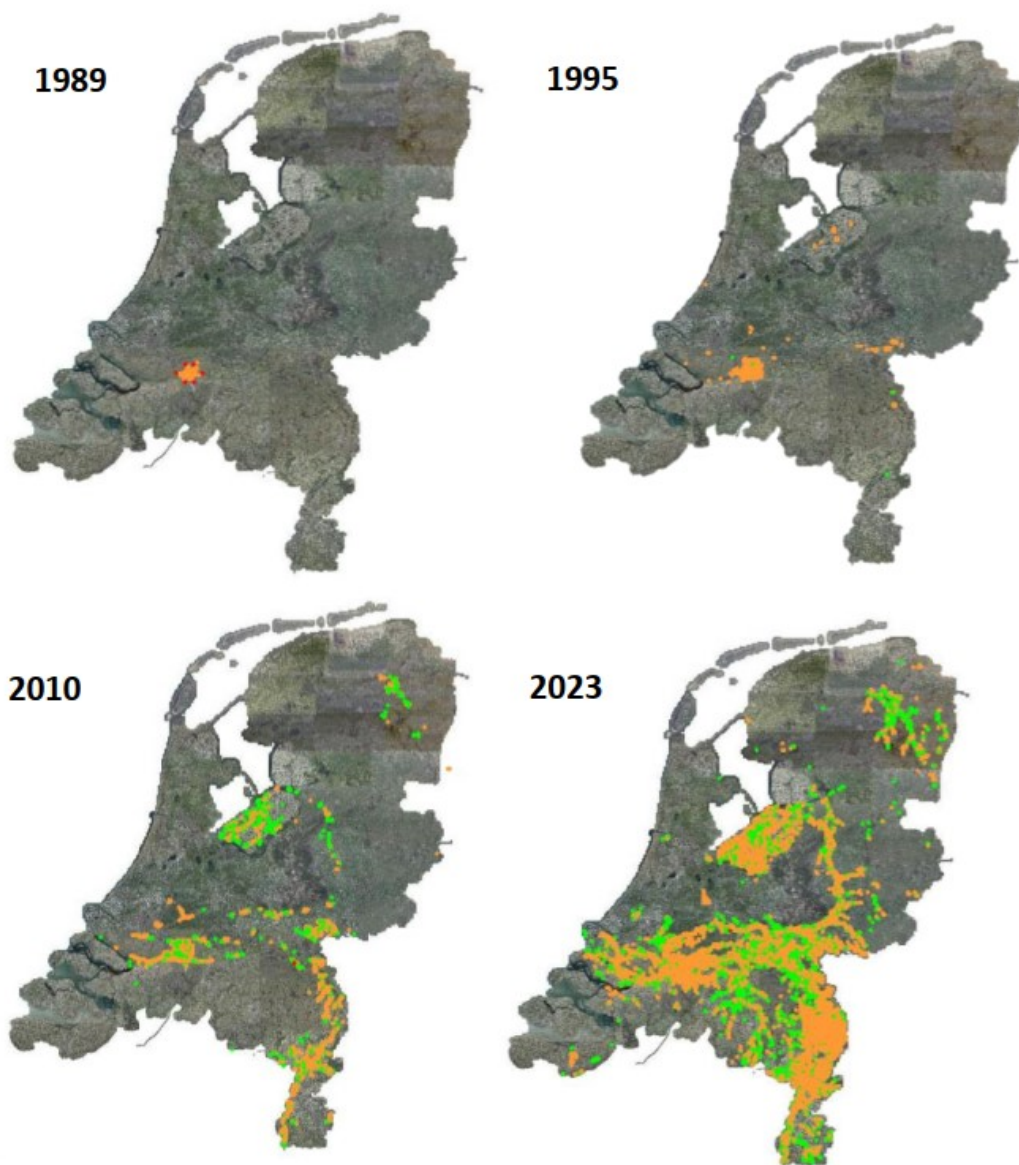
De waterschappen in West-Nederland hebben nog zeer weinig ervaring met graafschade en problemen met doorstroming van watergangen door de bever. De verwachting is echter dat zonder ingrijpen de bever heel laag Nederland zal bezetten; de bever trekt zich van mensen en hun infrastructuur weinig aan. In laag Nederland zal de problematiek met bevers anders zijn dan in het oosten van het land. Dit vraagt om een gebiedsgerichte aanpak van alle betrokken partijen en overheden. Deze memo geeft een kort overzicht van de komst en toekomst van de bever binnen Rijnland.

2. Over de bever

De bever is een oeverbewonend zoogdier dat vooral in de schemering en de nacht actief is. De bever is een wettelijk beschermd dier en wordt gezien als een 'ecosysteem-engineer'. Deze naam dankt de bever aan het feit dat hij de omgeving naar zijn hand zet en kan veranderen door het bouwen van dammen en burchten. Hiermee creëert de bever unieke leefgebieden voor planten en dieren wat de ecologische kwaliteit verhoogt. De bever maakt gebruik van hollen of burchten als verblijf. Hollen worden gegraven in oevers, burchten worden in en langs watergangen gebouwd van takken.

3. Verspreiding bevers

Sinds de eerste introducties van bevers in de Biesbosch in 1988, heeft de bever zich via de grote wateren verspreid door een groot deel van Nederland (zie onderstaande figuur). De bever is nu aangekomen bij de polders en droogmakerijen van West-Nederland. Afgelopen jaren werd sporadisch een zwervende bever waargenomen (Spaarndam, Reeuwijkse plassen) aan de grenzen van ons beheergebied. Begin 2025 zijn waarnemingen gedaan van knaagsporen bij Leiderdorp. Zwervende bevers kunnen per dag grote afstanden afleggen. Dus of er sprake is van vestiging is niet zeker, maar dat lijkt hiermee binnen afzienbare tijd wel een feit te zijn.

Verspreiding bevers door Nederland

(bron: risico's op bevergraverij in keringen, OAK consultants voor HH Schieland & Krimpenerwaard)

In het Groene Hart liggen een aantal grote wateren waar vestiging van bevers te verwachten is, zoals de Reeuwijkse Plassen bij Gouda, de Nieuwkoopse Plassen, de Vinkeveense Plassen en de Loosdrechtse Plassen. Deze zijn veelal verbonden met elkaar door onder meer veenriviertjes als de Amstel en Vecht. Ook de Kromme Rijn en Oude Rijn gaan waarschijnlijk een rol spelen bij de verspreiding. Ook andere gebieden dan deze plassen kunnen een geschikt leefgebied vormen zolang er maar voldoende begroeiing (bomen) langs de oever staan. Deze potentiële verspreiding sluit aan bij wat de Habitatrichtlijn aangeeft: er geldt voor beschermde soorten dat er voldoende geschikt leefgebied voor een duurzame populatie op lange termijn beschikbaar dient te zijn. Ook dient er voldoende genetische uitwisseling mogelijk te zijn tussen de verschillende deelpopulaties.

4. Negatieve effecten van bevers op het watersysteem

In feite vallen er drie soorten schade te onderscheiden:

- Graafschade
- Natschade
- Vraatschade

Graafschade: aantasten van keringen

Een bever graaft hollen die tot wel 20 m lang kunnen zijn en die beginnen onder de waterlijn. Een hol van meerdere meters diep kan in een enkele nacht gegraven worden. Beverholen zijn vaak lastig te vinden omdat de ingang van een hol zich onder het waterpeil bevindt. Er is op dit moment nog geen goede, breed inzetbare, snelle methode beschikbaar om deze hollen te ontdekken, al wordt er wel aan verschillende methodes gewerkt (grondradar, infrarood, etc.). Het blijft vooral intensief handwerk door middel van visuele waarneming en het gebruik van een prikstok en doorwaden van de oevers.

Beverholen tasten per definitie de structurele integriteit aan van keringen. Graverij, de aanleg van hollen in de kernzone van waterkeringen en kades, inclusief de beschermingszone aan de water- en landzijde, verzwakt de kering en vormt daarmee een veiligheidsrisico. Bij primaire keringen zal dit minder snel een *acuut* gevaar opleveren. Bij kleinere keringen (boezem en polder keringen) is dat wel het geval: deze kunnen immers in 1 dag doorgraven worden. Met ruim 1200 kilometer boezem en polderkeringen in Rijnland is het risico van graverij potentieel groot.

Het herstellen van graafschade kan per graaflocatie in de tienduizenden tot honderdduizend euro's lopen. Het beschermen van keringen tegen bevergraverij is een mogelijkheid om doorbraakrisico te beperken. Vooral steenbestorting en stalen damwanden zijn effectieve maatregelen. Deze maatregelen zijn duur en ook niet overal toepasbaar.

Natschade: Blokkeren watergangen door bevers

Een bever kan door het aanleggen van burchten (en /of het omknagen van bomen die vervolgens in het water vallen) de doorstroming van watergangen blokkeren. In ons zeer gereguleerde peilsysteem is de inschatting dat dit niet acute problemen zal veroorzaken, maar zeker wel knelpunten op enig moment. Aangezien we in Rijnland maar beperkt vrij afstromende watergangen hebben (geen beken, wel duinrellen) zal opstuwung bovenstrooms met daaraan gekoppeld het onderlopen van bovenstrooms gebied niet snel voorkomen. In het oosten van het land zal dit vaker opspelen.

Vraatschade

De bever knaagt houtige gewassen om. Dit zal niet de taken van Rijnland raken, maar kan voor de omgeving en bepaalde beroepsgroepen zoals boomkwekers wel gevolgen hebben.

5. Handelingsperspectief

Operationeel

De bever is beschermd via de Europese Habitatrichtlijn en de Wet natuurbescherming en mag niet zomaar verstoord worden. Evenmin mag het leefgebied aangetast worden. Om te kunnen verstoren is een ontheffing nodig, die via de provincies verleend kan worden. Bij constatering van aanwezigheid van een bever treden er diverse protocollen in werking. Zo moeten onder andere muskusratvallen in de directe omgeving worden verwijderd, omgeknaagde bomen etc. in het water mogen niet verwijderd worden.

Vanuit de organisatie wordt monitoring en inspectie gestart of geïntensiveerd. Mochten er onoverkomelijk knelpunten gesignaleerd worden dan kan een beroep gedaan worden op de provinciale ontheffingen.

Op de website <https://www.kenniscentrumbever.nl/> staan diverse mogelijkheden genoemd hoe per geval beken wordt wat de beste oplossing kan zijn om een eventuele overlast gevende situatie te pareren. Dit vraagt in elk geval de nodige zorgvuldigheid en verschil van geval tot geval.

Beleidsmatig

Sinds herintroductie van de bever hebben diverse provincies voor hun gebied al protocollen en beleid ontwikkeld. Wanneer een beheergebied in meerdere provincies ligt, kan dit voor onduidelijkheid zorgen. Mede daardoor wordt

nu een Nationale Beveraanpak ontwikkeld. Het doel daarvan is een duurzaam nationaal beleid voor de omgang met bevers, waarin bescherming en duurzaam beheer van infra hand in hand gaan. Deze beveraanpak is gericht op drie sporen:

- Een spoor gericht op de monitoring van bevers waar nieuwe kennis uit voortvloeit;
- Een spoor gericht op preventie bij aanleg, beheer en onderhoud van (water)infrastructurele projecten;
- Een spoor gericht op uniformering van beleid, protocollen en een versnelling van procedures met als resultaat een Nationaal beverprotocol.

Met de provincies Noord-Holland en Zuid-Holland zijn we in overleg hoe we (verder) kunnen voorsorteren op vestiging van bevers. Beide provincies hebben al een beverprotocol/ ontheffingsmogelijkheid. Hierbij wordt allereerst gedacht aan het verder uitwerken van risicokaarten, waar in de Nationale beveraanpak naar wordt gestreefd. Het is duidelijk dat in ons overstromingsgevoelig gebied veel areaal kwetsbaar is bij aanwezigheid van de bever.

Vervolg

Wanneer er meer bekend is over de nadere uitwerking van de Nationale Beveraanpak, en de impact daarvan op Rijnland, wordt u daar verder over geïnformeerd.